
PDR* LİSANS ve LİSANS ÜSTÜ PROGRAMINDA ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN DÜŞÜNME STİLLERİ ve BENLİK SAYGILARININ FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Prof. Dr. Rengin Akboy

DEÜ Buca Eğitim Fakültesi
E.P.H. A.B.D.

Öğr. Gör. Yasemin Argun

DEÜ Buca Eğitim Fakültesi
Okul Öncesi Öğrt. A.B.D.

Arş. Gör. Ebru İkiz

DEÜ Buca Eğitim Fakültesi
E.P.H. A.B.D.

ÖZET

Lisans üstü eğitimi, bireyin mesleğinde uzmanlaşmasını sağlayan bir süreçtir. PDR alanında uzmanlaşmayı tercih edenlerin davranış, düşünce ve duygularının bu programdan etkilenip etkilenmediği, eğer etkilendiyse ne kadar etkilendiğinin belirlenip kıyaslanması amacıyla bu çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada, öğrencilerin düşünme stilleri ve benlik saygıları araştırılmış ve farklı değişkenler açısından ele alınmıştır.

Araştırmanın örneklemini DEÜ Buca Eğitim Fakültesi PDR lisans 4. sınıf ve lisans üstü öğrencileri oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Düşünme Stilleri Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

PDR lisans ve lisans üstü programlarında öğrenim gören öğrencilerden elde edilen verilerin yukarıda anılan değişkenler açısından istatistiksel anlamda benzerlik ve farklılıkları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Lisans üstü eğitim, düşünme stilleri, benlik saygısı.

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the relationship between self-esteem and thinking styles of the students in the Guidance and Counseling Department of DEU, Faculty of Education. The sample of this study includes 4th grade and M. A students of Guidance and Counseling Department. The total number of students is 71. The Rational-Experiential Thinking Styles Inventory, Rosenberg's Self-Esteem Inventory and a personal data form are used in this study.

Key Words: Thinking styles, self-esteem.

GİRİŞ

Düşünme Stili, bireyin dünya ile ilişkisinde, onu algılamada, hedeflediği amaçlara ulaşmada ve problem çözümede, farkında olsun ya da olmasın geliştirdiği bilgi işleme metodu, yaklaşımdır (Parlette ve Rae,1993).

Düşünme stili, Stenberg (1994) tarafından bireyin becerilerini kullanmada tercih ettiği yol, yöntem, Sternberg ve Grigorenko (1993) tarafından ise bireylerin kendileri için daha çok kullanılabilir ve uygun buldukları düşünme biçimleri olarak tanımlanmıştır. Düşünme stili kendi içinde bir beceri değil, daha çok bir tercihtir. İyi ya da kötü şekilde sınıflandırılacak bir stilden söz edilemez. Ancak, farklılıklardan söz edilebilir. Bu nedenle, içinde bulunulan duruma, karşılaşılan probleme bağlı olarak ve zaman içinde kullanılan düşünme stili değişebilir (Stenberg,1994).

Konu ile ilgili literatür incelendiğinde, düşünme stilini tartışan farklı teorilerin oluşturulduğu görülmektedir. Bu teorilerin ışığı altında, insanların nasıl düşündüğü açıklanmaya çalışılmıştır. Bunlardan biri Bilişsel-Yaşantısal Benlik Teorisi (Cognitive-Experiential Theory)'dir (Ebstein ve ark,1996). Buna göre, insanlar birbirine paralel ve birbiriyle etkileşim içinde bulunan bir tür düşünme stili kullanırlar. Bunlardan analitik-rasyonel düşünme stili temelde bilinç düzeyinde işlev görmektedir. Amaçlı, analitik, sözel ve göreceli olarak duygusal etkilerden bağımsızdır. Sezgisel-yaşantısal düşünme stili ise otomatik, bilinç öncelikli, çağrışıma dayalı, bütüncül (holistik), özde sözel olmayan ve anlık duygulardan etkilenecek işlev gören bir sistemdir (Epstein, Lipson, Holstein ve Huh,1992).

* PDR Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programı

Yapılan araştırmalar incelendiğinde, düşünme stillerinin karar verme, öğretim ve programlama (Sternberg ve Grigorenko,1993), başarı ve problemlerle başa çıkma (Lewis,1997), yaş, iş ve seyahat yaşantısı (Zhang,1999), zeka, sosyal sınıf ve başarı (Olive,1972) ile ilişkisinin incelendiği görülmektedir. Çalışmalarda, bireylerin düşünme stillerine göre farklılaştıkları dikkat çekmektedir. Düşünme biçimi tercihlerindeki farklılıklar, bütün sosyal ortamlarda, gerek birey gerekse grup etkileşimlerini önemli ölçüde etkilemektedir.

Benlik saygısı (self-esteem) kişinin kendini değerlendirmesi sonucu ulaştığı benlik kavramını onaylamasından doğan beğeni durumudur (Yörükoğlu, 1985).

Ben, benlik ve kişilik çoğu kez eş anlamlı olarak kullanılan kavramlardır. Kişiyi o kişi yapan, başkalarından ayrılan duygu, tutum ve davranışların tümünün örgütlenmiş bütünlüğünü anlatmaktadır (Yörükoğlu, 1989). Kişinin benliği, kendini ayrı bir birey olarak tanımlama deneyiminden oluşmaktadır.

Benlik kavramı, insanın kendi benliğini anlayış ve kavrayış biçimi olarak tanımlanmakta, kişinin kendini nasıl görüp, nasıl değer biçtiğini de anlatmaktadır (Yörükoğlu, 1985; Geçtan, 1981).

Rosenberg tarafından ortaya atılan benlik kavramı, bireyin kendini yönelttiği duygu ve düşüncelerin bir toplamı ve benliğin bir resmi olarak tanımlanmaktadır. Benlik kavramı, bireyin sosyal kimliğini tanımlar, kendine karşı tutumları içerir. Benlik saygısı ise özgüven düzeylerini tanımlamaktadır. Benlik kavramı, egonun sürüp giden farkında olma özelliği ile yapılanır ve olgunlaştıkça tamamlanmaktadır (Erdinç, 1995).

Super'e göre benlik kavramı, bir kimsenin kendini nasıl gördüğüdür. Benlik tasarımı, bireyin kendisi hakkında, doğrudan edindiği algıların birbiri ile anlamlı bütünlük oluşturması ile meydana gelmektedir. İnsan hayatı boyunca çok çeşitli roller oynamaktadır. Yeteneklerini denemekte, başarılarını değerlendirmekte, başkalarının değerlendirmelerini değerlendirmekte, bazı şeyleri iyi bir biçimde yaptığını fark etmekte ve bunlardan doyum sağlamaktadır. Bu yaşantılar biriktikçe birey kendini şu ya da bu alanda daha başarılı olarak görmeye başlamakta; kendisi hakkında bir yargıya varmaktadır. Kişinin amacı, benlik tasarımını korumak ve bütün davranışları benlik tasarımına göre biçimlendirmektir (Kuzgun,1991).

Benlik kavramı, bireyin benliğinin deneyimlerinden çıkartılan düzenlenmiş bir bilişsel yapı olarak da değerlendirilebilmektedir. Kendimizle ilgili farkındalığımızdan, kendimizi bir varlık olarak nasıl değerlendirdiğimize ilişkin fikirler ortaya çıkmaktadır. Benlik kavramı benliğin bilişsel yanı olarak, benlik saygısı ise benliğin duygusal boyutu olarak tanımlanmaktadır. Bireyin, kim olduğuyla ilgili fikirlerin yanı sıra belirli duygulara da sahip olduğu vurgulan-

makta ve benlik saygısı, bireyin benliği beğenme ve değerli bulma derecesi olarak belirtilmektedir (Adams,1995).

Yukarıda sözü edilen kavramların (düşünme stilleri ve benlik saygısı) PDR lisans öğrencilerine göre, lisansüstü öğrencilerine göre ve her iki gruba göre benzerlik ve farklılıkların araştırılması gereğine inanılmıştır. Bunun nedeni PDR alanının diğer alanlara göre daha farklı niteliklere sahip olması ve bu alanda öğretim gören öğrencilerinde bu farklı niteliklere ne ölçüde sahip olduğu, bu niteliklerin lisans ve lisans üstü programlarında değişime uğrayıp uğramadıkları, uğradiysa bu değişimin ne ölçüde olduğunu anlamaktır.

Yapılan literatür taramasında böyle bir çalışmanın varlığına rastlanamamıştır. Bu çalışmanın daha sonra yapılacak çalışmalara bir başlangıç olacağı ve bu alana olumlu yönde katkı yapacağı düşünülmektedir.

AMAÇ

DEÜ Buca Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Anabilim Dalı öğrencileri ile DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalında lisansüstü eğitim yapan öğrencilerin düşünme stilleri ve benlik saygıları arasındaki ilişkinin belirlenmesi ve bunları etkileyen etmenlerin tespit edilmesi bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

YÖNTEM

Evren ve Örneklem: Araştırmanın evrenini DEÜ Buca Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı öğrencileri ile DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalında lisansüstü eğitim yapan öğrenciler oluşturmaktadır.

Örneklemi DEÜ Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı 4. sınıfında okuyan 26'sı kız (%65), 14'ü erkek (%35) toplam 40 öğrenci ile, DEÜ Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalında tezli yüksek lisans ders aşamasında olan 3 (%9.7), tezli yüksek lisans tez aşamasında olan 7 (%32.3), tezsiz yüksek lisansda olan 16 (%83.9), doktora ders aşamasında olan 2 (%5, doktora tez aşamasında olan 3 (%10), 23 bayan (%.73) ve 8 erkek (%27) toplam 31 öğrenci olmak üzere genel toplam 71 öğrenci oluşturmaktadır.

DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Tezsiz yüksek lisans programı, eğitim fakültesinin herhangi bir bölümünden mezun olan tüm lisans mezunu öğrencilere açık bir programdır. Öğrenciler sınavsız olarak programa alınmakta ve dersler tamamlandığında tezli yüksek lisans öğrencilerinin yaptığı teze karşılık olarak tezsiz yüksek lisans öğrencileri bitirme

projesi yapmaktadırlar.

Veri toplama araçları: Bu araştırma betimsel ve karşılaştırmalı bir çalışmadır. Bu çalışmada veri toplama aracı olarak Rasyonel-Yaşantısal Düşünme Stilleri Ölçeği ile Rosenberg Benlik Saygısı ölçeği ve Kişisel Bilgi Formları kullanılmıştır.

Rasyonel-Yaşantısal Düşünme Stilleri Ölçeği: RYDSÖ, insanların bilgi işlemede kullandıkları sezgisel-yaşantısal ve analitik-rasyonel düşünme biçimlerinde gösterdikleri bireysel farklılıkları ölçmek amacıyla Epstein ve ark. (1996) tarafından geliştirilmiştir. Bu ölçeğin orijinali 19 madde ile rasyonel düşünmeyi ölçen Biliş Gereksinimi alt ölçeği ve 12 madde ile sezgisel düşünmeyi ölçen Sezgisel İnanç alt ölçeğini içeren toplam 31 madde ve iki alt ölçekten oluşmaktadır.

Ölçeğin Türkçeye uyarlanması, geçerlik güvenirlik çalışması Buluş (2000) tarafından yapılmıştır. Dil eşdeğerliği sağlanan ölçek, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde dördüncü sınıfta okuyan ve değişik bölümlerden oluşan 120 kişilik bir gruba uygulanmıştır. Dört hafta sonra test tekrar test yöntemi ile ölçek tekrar uygulanmıştır. Yapılan analizlerde ölçeğin iç tutarlılık güvenirliği için. 75, Sezgisel İnanç için. 80 oranında bir korelasyon elde edilmiştir.

Testin Sezgisel İnanç alt ölçeğine bakıldığında, ilişkilerin. 20 ile. 74 arasında değiştiği görülmüştür. Bu sonuçlar ölçeğin güvenirliğinin ve geçerliğinin yüksek olduğunu göstermektedir (Buluş, 2000:110-111)

Ölçek maddelerine "tamamen yanlış" tan "tamamen doğru" ya uzanan 5'li dereceleme üzerinden cevap verilmektedir. Biliş Gereksinimi alt ölçeğinin maddeleri tersten puanlanmaktadır. Sezgisel inanç alt ölçeğinin bütün maddeleri olumlu yönde ifade edildiğinden, puanlama tamamen yanlış (1), kısmen yanlış (2), tarafsızım (3), kısmen doğru (4), tamamen doğru (5) şeklinde yapılmaktadır. RYDSÖ'nin biliş gereksinimi alt ölçeğinin puan aralığı 19 ile 95 arasında değişirken, sezgisel inanç alt ölçeğinin puan aralığı 12 ile 60 arasında değişmektedir.

Rasyonel Yaşantısal Düşünme Stilleri Ölçeği'nden (45 madde) alınan 19 madde üzerinde yapılan analizlerde, kısa biliş gereksinimi formunun güvenirlik katsayısı 0.87; sezgisel inanç alt ölçeğinin (12 madde) ise 0.77 olarak elde edilmiştir. Maddeler arası ortalama korelasyonlar Biliş Gereksinimi için 0.26, Sezgisel İnanç için ise 0.23 olarak bulunmuştur.

Ölçeğin yapı geçerliği (birleşici ve ayırdedici geçerlik) için bir dizi uygulamalar ve analizler yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar, başa çıkma ölçülerinin (alt ölçeklerinin) biliş gereksinimi ile daha güçlü korelasyonlar gösterdiğini (sezgisel inanç alt ölçeğine göre) belirtmektedir. Sezgisel İnanç Genel Kavramsal Düşünme Ölçeği ile. 07, $p > .05$ düzeyinde ilişkisiz iken, alt ölçekleri olan Esoterik (saklı,gizli)

Düşünme (olağandışına inanma, formal boş inanç) ile .30, $p < .001$, Sterotip Düşünme ile .26, $p < .05$, polyannacı Düşünme ile de .31, $p < .05$ düzeyinde anlamlı ilişkiler göstermiştir. Tüm bu bulgular, RYDSÖ'nin birleşici ve ayırdedici geçerliğinin kanıtı olarak kabul edilmiştir.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği: Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, M. Rosenberg (1965) tarafından geliştirilen on maddelik likert tipi bir ölçektir. Denekten, herhangi bir alana bağlı kalmadan genel olarak kendini düşünmesi ve maddelerin kendisini ne kadar tanımladığını ve değerlendirmesi beklenmektedir.

Ölçekte maddeler kaşık olarak yerleştirilmiştir. Ölçekte bulunan ilk üç maddeler, dördüncü ve beşinci maddeler, dokuzuncu ve onuncu maddeler kendi arasında puanlanmaktadır. Altıncı, yedinci, sekizinci maddeler ise ayrı ayrı puanlanmaktadır. Verilen cevaplar "çok doğru" ile "çok yanlış" arasında dağılım göstermektedir.

Puanlama sistemi sonucu alınan puanlar 0-6 arasında değişmektedir. 0-2 arasında puan alan öğrenci yüksek benlik saygısına sahip, 3-6 arasında puan alan öğrenci düşük benlik saygısına sahip olarak değerlendirilmektedir. Yüksek puan düşük benlik saygısını işaret etmektedir.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, test-tekrar test yöntemi ile Ankara'da çeşitli liselerde okuyan 15-16 yaşları arasındaki 125 kız, 80 erkek olmak üzere toplam 205 dokuzuncu, onuncu, onbirinci sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Örneklem tesadüfi olarak seçilmiştir. Sonuçlara göre, test-tekrar test yöntemi ile belirlenen güvenirlik katsayısının. 70 oranında olduğu bulunmuştur.

Ölçeğin ilk geçerlik çalışması Çuhadaroğlu (1985) tarafından Benlik Saygısı Ölçeği ile psikiatrik görüşmelerin kriter alınması yoluyla kriter geçerliği yöntemiyle yapılmıştır. Sonuçlar arasındaki korelasyon katsayısı. 71 oranında bulunmuştur. Bu nedenle, belirli grupları ayırtıran özelliği olduğu saptanmıştır.

Kişisel Bilgi Formları: Lisans ve lisansüstü grubuna iki ayrı bilgi formu geliştirilmiştir. Araştırmacılar tarafından geliştirilen bu bilgi formları, öğrencilerin sosyo demografik özelliklerinin yanısıra, lisansüstü eğitime bakış açılarını ve aldıkları eğitimi değerlendirmelerini anlamaya yönelik soruları içermektedir. Lisans grubu bilgi formu 18, lisansüstü grubu bilgi formu 17 maddeden oluşmaktadır.

BULGULAR

Tablo 1. PDR Lisansüstü ve Lisans Öğrencilerinin Farklı Değişkenlere Göre Dağılımı

PDR Lisansüstü Öğrencilerine İlişkin Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kız	22	73
	Erkek	9	27
	Toplam	31	100
Sosyoekonomik düzey	Düşük	-	-
	Orta	29	94
	Yüksek	2	6
	Toplam	31	100
En uzun süre yaşadığı yer	Köy	1	3
	Kasaba-ilçe	4	13
	Şehir-il	26	84
Toplam: 31			
Çalıştığı yer	Özel ilköğretim	3	10
	Özel lise	1	3
	RAM	2	7
	İlköğretim	12	38
	Lise	5	16
	Özel şirket	1	3
	Özel eğitim	2	7
	Üniversite	3	10
	Çalışmıyorum	1	3
Toplam: 31			
İşinden aldığı doyum	Var	10	32
	Yok	2	7
	Kısmen	19	61
Toplam: 31			
Lisansüstü eğitim yapmasının temel nedeni Toplam: 31	Kariyer sahibi olmak	7	23
	Ünvan almak	2	7
	Kendini geliştirmek	22	70
DEÜ seçme nedeni	Eğitim kalitesi yüksek	11	36
	Üniversiteye geçebilmek	1	3
	Üniversiteye duydu. güven	5	16
	Bölüme olan ilgim	5	16
	İzmirde olması	9	29
Toplam :31			
PDR alanını seçmenin temel nedeni Toplam: 31	Bilgi eksiklikle. gidermek	10	32
	Kendimi geliştirmek	19	62
	Moda olması	1	3
	Diğer	1	3
Eğitimden beklentinin yerine gelip gelmemesi Toplam: 31	Evet	11	35
	Hayır	2	6
	Kısmen	18	59
Toplam: 31			

PDR Lisansüstü Öğrencilerine İlişkin Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kız	26	65
	Erkek	14	35
	Toplam	40	100
Sosyoekonomik düzey	Düşük	2	5
	Orta Yüksek	37	92
	Yüksek	1	3
	Toplam	40	100
En uzun süre yaşadığı yer	Köy	4	10
	Kasaba-ilçe	10	25
	Şehir-il	26	65
Toplam: 40			
Çalışmak istediği yer	Özel ilköğretim	5	12
	Özel lise	2	5
	RAM	8	20
	İlköğretim	8	20
	Lise	8	20
	Özel şirket	3	7
	Özel eğitim	1	3
	Üniversite	4	10
	Diğer	1	3
Toplam: 40			
İşinden doyum alacağına inanıp inanmama Top.: 40	Evet	27	68
	Hayır	3	7
	Kısmen	10	25
Lisansüstü eğitim yapmak istemenin temel nedeni T.: 32	Kariyer sahibi olmak	5	16
	Ünvan almak	1	3
	Kendini geliştirmek	26	81
Lisansüstü eğitimi yapmayı isteyip istememe	Evet	33	84
	Hayır	7	16
Toplam: 40			
Lisansüstü eğitimi-ni yapmak istediği yer	DEÜ	15	48
	Ege üniversitesi	2	7
	Istanbul	4	15
	ODTÜ	6	19
	Diğer	4	13
Toplam: 31			
Neden orada yapmak istediği	Eğitim kalitesi	4	14
	Üniversiteye geçebilme	15	54
	Üniversiteye duydu. güven	4	14
	Bölüme olan ilgim	4	14
	Izmirde olması	1	4
Toplam: 28			

Tablo 1. (Devamı)

PDR Lisansüstü Öğrencilerine İlişkin Değişkenler		n	%
Beklentinin yerine gelmeme nedeni Toplam: 31	Uzmanlaşma olmadı	9	41
	Araştırma uygu. açık değil	4	18
	Hocalar ilgisiz	9	41
Devam ettiği program Toplam: 31	Tezli YL-Ders	3	10
	Tezli YL-Tez	7	23
	Tezsiz YL	16	52
	Doktora-Ders	2	5
	Doktora-Tez	3	10
Medeni durum Toplam: 31	Evli	9	73
	Bekar	22	27
Mezun olduğu bölüm Toplam: 31	PDR	16	52
	Psikoloji	6	19
	Diğer	9	29

PDR Lisansüstü Öğrencilerine İlişkin Değişkenler		n	%
Yüksek lisans yapmak istediği bölüm Toplam: 32	PDR	21	66
	Psikoloji	9	28
	Diğer	2	6
PDR alanını istemenin temel nedeni Toplam:40	Eksiklerimi gidermek	4	9
	Kendimi geliştirmek	20	50
	Tam olarak bilmiyorum	16	41
Lisans eğt. ile ilgili beklen. yerine gelip gelmemesi Top: 40	Evet	11	24
	Hayır	3	8
	Kısmen	26	68
Beklentinin yerine gelmeme nedeni Toplam: 29	Uzmanlaşma olmadı	12	41
	Araştırma uygu. açık değil	8	28
	Hocalar ilgisiz	6	21
	Kendi olanak ve yetersizlik.	3	10

Tablo 1'de PDR lisans ve lisansüstü programlarında eğitim yapan öğrencilerin özelliklerinin dağılımı bir arada verilmiştir. İncelendiğinde, PDR lisans programı son sınıf öğrencilerinin %65'i kız, %35'i erkektir; %5'i sosyoekonomik düzeyini düşük, %92'si orta, %3'ü yüksek olarak algılamaktadır; %10'u en uzun süre yaşadıkları yerin köy, %25'i kasaba-ilçe, %65'i şehir-il olduğunu belirtmişlerdir.

Bu öğrenciler mezun olduktan sonra özel ilköğretim (%12), özel lise (%5), RAM (%20), ilköğretim (%20) lise (%20) özel şirket (%7), özel eğitim merkezi (%3) ve üniversitede (%10) görev yapmak istediklerini belirtmişlerdir ve %68'i mesleklerinden doyum alacaklarına inanmakta, %7'si mesleklerinden doyum alacaklarına inanmamakta, %25'i kısmen inanmaktadır.

Öğrencilerin %84'ü mezun olduktan sonra lisans üstü eğitimi yapmak istediğini ve lisans üstü eğitimi yapmak istemelerinin nedenini %16'sı kariyer sahibi olmak, %3'ü ünvan almak, %81'i kendilerini geliştirmek olarak belirtmişlerdir. Öğrencilerin lisans üstü eğitimi yapmak istedikleri bölümler PDR (%66), psikoloji (%28) ve bunların dışındaki (%6) bir eğitim programıdır. Lisans üstü eğitimlerini yapmak istedikleri yerleri DEÜ (%48), Ege Üniversitesi (%7), İstanbul'daki bir üniversite (%13), ODTÜ (%19) dır. Öğrenciler, lisans üstü eğitimi yapmak için seçtikleri yerleri, eğitimin kalitesi (%14), üniversiteye geçebilme (%54), üniversiteye duydukları güven (%14), bölüme olan ilgileri (%14) ve İzmir'de olmasına (%4) göre belirlemektedirler.

Öğrencilerin %24'ü lisans programı ile ilgili beklentilerinin yerine geldiğini %8'i beklendiklerini bulamadıklarını, %68'i kısmen karşılandığını belirtmişlerdir. Beklentilerinin

yerine gelmeme nedenlerini %41'i uzmanlaşma olmamasına %28'i öğrenilenlerin araştırma-uygulamaya açık olmamasına, %21'i hocaların ilgisiz olmasına, %10'u kendi olanak ve yetersizliklerine bağlamaktadırlar.

Tablo 1 incelendiğinde, PDR lisans üstü eğitimi alan öğrencilerin %73'ü bayan, %27'si erkektir; %29'u evli, %71'i bekar; %10'u tezli yüksek lisans ders, %23'ü tezli yüksek lisans tez, %52'si tezsiz yüksek lisans, %5'i doktora ders, %10'u doktora tez aşamasında bulunmaktadır. Öğrencilerin %52'si PDR, %19'u psikoloji, %29'u farklı lisans programlarından mezun olmuşlardır. Öğrencilerin %94'ü orta, %6'sı üst sosyoekonomik düzeyde olduklarını ve en uzun süre yaşadıkları yerin %3 köy, %13 kasaba-ilçe, %84 şehir-il olduğunu belirtmişlerdir. Öğrenciler halen özel ilköğretim (%10), özel lise (%3), RAM (%7), ders-hane (%3), ilköğretim (%38), lise (%16), özel şirket (%3), özel eğitim merkezi (%3) ve üniversitede (%10) çalışmakta olup %32'si mesleklerinden doyum aldıklarını, %7'si doyum almadıklarını, %61'i kısmen doyum aldıklarını belirtmişlerdir.

Lisans üstü eğitimi yapmanın temel nedeninin, %23'ü kariyer sahibi olmak, %7'si ünvan almak, %70'i kendilerini geliştirmek olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin lisans üstü eğitimi yapmak için DEÜ'ni tercih etme nedenleri sorulduğunda %36'sı eğitim kalitesinin yüksek olmasını, %3'ü üniversiteye geçebilmeyi, %16'sı üniversiteye duydukları güveni, %16'sı bölüme olan ilgilerini, %29'u üniversitenin İzmir'de olmasını neden olarak göstermiştir. Lisans üstü eğitimi yapmak için PDR alanını seçmelerinde

temel neden olarak %32'si bilgi eksikliğini gidermek, %62'si kendini geliştirmek, %3'ü bu alanın moda olmasını göstermiştir.

Öğrencilerin %35'i PDR eğitimine başlarken olan beklentilerinin yerine geldiğine inanmakta, %6'sı inanmamakta, %59'u beklentilerinin kısmen karşılandığını düşünmekte ve beklentilerinin yerine gelmeme nedenlerini %41'i uzmanlaşma olmaması, %8'i öğretimin araştırma ve yeniliğe açık olmaması, %22'si hocaların ilgisiz olmasına bağlamaktadırlar.

Tablo 2'de lisans öğrencilerinin rasyonel ve sezgisel düşünme stilleri ile benlik saygılarını etkileyen değişkenler arasındaki ilişki incelendiğinde, lisans öğrencilerinin orta sosyo ekonomik düzeyde olmaları ($p < 0.1$), lisans üstü eğitimi yapmak için psikoloji bölümünü seçmeleri ($p < 0.05$) ile sezgisel düşünme stilleri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin işinden doyum alacağını düşün-

meleri ($p < 0.05$) ve lisans üstü eğitimi yapmak istemeleri ($p < 0.01$) ile benlik saygıları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır.

Tablo 3'de lisans üstü öğrencilerinin rasyonel ve sezgisel düşünme stilleri ile benlik saygılarını etkileyen değişkenler arasındaki ilişki incelendiğinde, lisans üstü eğitimi yapan öğrencilerin evli olmaları, işinden doyum aldığını düşünmeleri ve lisans üstü eğitimi yapmanın temel nedenin kariyer sahibi olmak olduğunu göstermeleri ile rasyonel düşünme stilleri puan ortalamaları arasında $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin orta sosyo ekonomik düzeyde olmaları, PDR alanından mezun olmaları ile sezgisel düşünme stilleri puan ortalamaları arasında $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Erkek öğrencilerin ve evli olanların benlik saygılarının diğerlerine göre daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p < 0.05$).

Tablo 2. Lisans Öğrencilerinin Rasyonel Düşünme ve Sezgisel Düşünme Stilleri ile Benlik Saygılarını Etkileyen Değişkenler Arasındaki İlişki (t Testi, Varyans analizi)

Değişkenler/ Lisans	Rasyonel Düşünme Stilleri					Sezgisel Düşünme Stilleri					Benlik Saygısı					
	N	X	SS	F/t	P	N	X	SS	F/t	P	N	X	SS	F/t	P	
Cinsiyet	Kız	26	67.08	8.89	t=.294	.77	26	45.54	6.42	t=2.16	.037*	26	.61	.98	t=-.77	.44
	Erkek	14	66.07	11.01			14	40.43	8.35			14	.86	.86		
SED	Düşük	2	65.5	16.26	F=0.438	.648	2	29.5	7.78	F=5.814	.006**	2	2	2.83	F=2.228	.122
	Orta	37	67.03	9.45			37	44.76	6.65			37	0.62	0.69		
	Yüksek	1	58	-			1	35	-			1	1	-		
YL yapmak isteme																
	Evet	32	68.94	7.41	t=1.97	.100	32	44.37	7.03	t=.92	.394	32	.44	.62	t=-4.506	.000**
	Hayır	6	57	14.46			6	40.67	9.41			6	2.00	1.41		
İş doyum olacağına inanma																
	Evet	27	68.48	7.60	F=1.612	.213	27	44.67	6.31	F=.731	.488	27	.48	.70	F=3.067	.050*
	Hayır	3	60.33	2.52			3	43.67	8.08			3	.67	.58		
	Kısmen	10	63.90	13.99			10	41.30	10.14			10	1.23	1.34		
YL yapmak istediği bölüm																
	PDR	21	69.52	7.55	F=.664	.523	21	45.9	5.99	F=2.554	.049*	21	.43	.60	F=.012	.988
	Psikoloji	9	66.78	7.48			9	42.78	6.74			9	.44	.73		
	Diğer	2	72.50	6.36			2	35.50	14.85			2	.50	.71		

$P < 0.05^*$, $p < 0.01^{**}$

Tablo 4'de lisans ve lisans üstü öğrencilerinin rasyonel ve sezgisel düşünme stilleri ile benlik saygıları arasındaki ilişki incelendiğinde, lisans öğrencilerinin rasyonel düşünme stilleri ve sezgisel düşünme stilleri puan ortalamaları ile benlik saygısı puan ortalamaları arasında $p < 0.01$ düzeyinde anlamlı ilişkinin olduğu belirlenmiştir.

Lisans ve lisansüstü öğrencilerinin kendileriyle ilgili

olarak olumlu ve olumsuz kişilik özelliklerini belirtmeleri istenmiştir. Yapılan değerlendirmede bazı özelliklerde yoğunlaşmalar olduğu görülmüştür. Üzerinde yoğunlaşma olan özellikler aşağıda verilmektedir.

Lisans öğrencilerinin kendilerine ilişkin olarak belirttikleri olumlu özelliklerinin; sabırlı olma, yardımsever olma, insanları sevme, ortama kolay uyum sağlama, anlayışlı ol-

Tablo 1. Lisansüstü Öğrencilerinin Rasyonel Düşünme ve Sezgisel Düşünme Stilleri ile Benlik Saygılarını Etkileyen Değişkenler Arasındaki İlişki (t Testi, Varyans analizi)

Değişkenler/ Lisans		Rasyonel Düşünme Stilleri					Sezgisel Düşünme Stilleri					Benlik Saygısı				
		N	X	SS	F/t	P	N	X	SS	F/t	P	N	X	SS	F/t	P
Cinsiyet	Kız	22	69.41	7.47	t=-.352	.727	22	45.41	6.74	t=-.484	.632	22	.55	.80	t=2.133	.042*
	Erkek	9	68.55	9.93			9	46.78	8.09			9	.11	.33		
SED	Orta	29	67.59	8.36	t=.161	.691	29	46.38	6.91	t=3.184	.049*	29	.41	.73	t=.026	.873
	Yüksek	2	70	1.41			2	37.50	2.12			2	.50	.71		
Medeni durum																
	Evli	9	71.55	5.22	t=1.731	.049*	9	45.22	6.38	t=-.291	.733	9	.11	.33	t=-2.133	.042*
	Bekar	22	66.18	8.64			22	46.44	7.43			22	.54	.80		
Mezun olduğu bölüm																
	PDR	16	68.44	7.65	F=.519	.601	16	44.81	6.48	F=4.417	.022*	16	.31	.60	F=.737	.488
	Psikoloji	6	69.33	7.89			6	41.17	5.42			6	.33	.82		
	Diğer	9	65.44	9.42			9	50.67	6.67			9	.67	.87		
İşinden aldığı doyum																
	Var	10	73.40	5.70	F=5.663	.049*	10	46.5	4.84	F=.509	.606	10	.40	.70	F=.381	.687
	Yok	2	58.5	14.85			2	50	11.31			2	.00	.00		
	Kısmen	19	65.74	7.03			19	45	7.82			19	.47	.77		
PDR alanında lisansüstü yapmanın temel nedeni																
	Bilgi eksikliğini gidermek	10	68.20	7.94	F=2.411	.049*	10	42.6	6.11	F=2.679	.048*	10	.60	.84	F=.441	.725
	Kendini geliştirmek	19	68.31	7.40			19	46.37	6.72			19	.37	.68		
	Moda olması	1	72	-			1	55	-			1	.00	-		
	Diğer	1	48	-			1	58	-			1	.00	-		
Lisansüstü yapmanın temel nedeni																
	Kariyer sahibi olmak	7	69.28	5.88	F=4.352	.023*	7	46.86	3.98	F=2.004	.154	7	.43	.79	F=.014	.986
	Unvan almak	2	53	7.07			2	54.5	4.95			2	.50	.71		
	Kendimi geliştirmek	22	68.59	7.70			22	44.68	7.51			22	.41	.73		

P<0.05 *

ma, iyimser olma, empatik olma, sakin olma olduğu görülmekle birlikte, lisansüstü öğrencilerinin kendilerinde olduğunu ifade ettikleri olumlu özelliklerin; kendini geliştirme, özgüvenli, dürüst, yardımsever, uyumlu, objektif, girişimci olduğu görülmektedir.

Lisans öğrencilerinin kendilerine ilişkin olarak belirttikleri olumsuz özelliklerinin; çabuk sinirlenme, çok duygusal

ve hassas olma, hayır demede zorluk çekme, kırılganlık ve alınganlık, aceleci ve telaşlı olma, her şeyi kafaya takma, düzensizlik olduğu görülmekle birlikte, lisansüstü öğrencilerinin ifade ettikleri olumsuz özelliklerin; fevri olma, dik-katsiz olma, aşırı duygusallık olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Lisans ve Lisans Üstü Öğrencilerinin Rasyonel Düşünme ve Sezgisel Düşünme Stilleri ile Benlik Saygıları Arasındaki Korelasyon

Değişkenler		Rasyonel Düşünme Stili Lisans	Sezgisel Düşünme Stili Lisans	Benlik Saygısı Lisans	Rasyonel Düşünme Stili Lisans Üstü	Sezgisel Düşünme Stili Lisans Üstü
Sezgisel Düşünme Stili	N	40				
	R	.208				
	Önem	.197				
Benlik Saygısı Lisans	N	40	40			
	R	-.521**	-.420**			
	Önem	.001	.007			
Rasyonel Düşünme Stili Lisans Üstü	N	31	31	31		
	R	.228	.152	-.069		
	Önem	.216	.414	.714		
Sezgisel Düşünme Stili Lisans Üstü	N	31	31	31	32	
	R	-.053	.172	-.140	.131	
	Önem	.778	.355	.453	.476	
Benlik Saygısı Lisans Üstü	N	31	31	31	32	32
	R	.185	.162	-.214	-.315	-.095
	Önem	.318	.384	.248	.079	.605

P<0.01* *

SONUÇ VE TARTIŞMA

Yapılan çalışmada lisans öğrencilerinden kızların sezgisel düşünme stilleri puan ortalamalarının ($p<0.05$) erkeklerle göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Sosyo ekonomik düzeyini orta olarak tanımlayan öğrencilerin sezgisel düşünme stilleri puan ortalamalarının, sosyoekonomik düzeyini yüksek ve düşük olarak tanımlayanlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p<0.01$).

Lisansüstü eğitimi yapmak isteyen öğrencilerin benlik saygısı puan ortalamalarına bakıldığında, yapmak istemeyen öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0.01$). Bu sonuç benlik saygısı yüksek olan öğrencilerin gelişime daha istekli ve kendilerine daha güvenli oldukları şeklinde yorumlanabilir.

İş doyumu alacağına kısmen inananların benlik saygısı puan ortalamaları incelendiğinde, inanan öğrencilerin, inanmayan öğrencilere kıyasla benlik saygısı düzeylerinin daha düşük olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Bu sonuca göre kendini daha iyi tanıdığına inanıp kendisiyle ilgili kesin yanıt verebilenlerin, kendisiyle ilgili kesin yanıt veremeyenlere göre benlik saygılarının daha gelişmiş olduğu söylenebilir.

PDR'de lisansüstü eğitime devam etmek isteyen PDR lisans öğrencilerinin sezgisel düşünme stilleri puan ortalamalarının psikoloji ve diğer bilimlerde lisansüstü eğitim

yapmak isteyenlere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). PDR lisans öğrencilerinin üniversiteye girişte PDR dalını seçmelerinin ve daha sonra bu dalda gördükleri eğitim ve öğretimin, PDR öğrencilerinin sezgisel düşünme stilleri puan ortalamalarının daha yüksek çıkmasına neden olduğu düşünülmektedir.

Lisansüstü öğrencilerinin benlik saygısı puan ortalamaları incelendiğinde kızlarınkinin erkeklere göre daha düşük olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Bu sonucun toplumun çocuk yetiştirme tarzı ile erkek ve kız çocuklara yüklediği anlam ve verdiği değerle ilgili olduğu düşünülmektedir.

Sosyo ekonomik düzeyini orta olarak tanımlayanların sezgisel düşünme stilleri puan ortalamaları sosyoekonomik düzeyini yüksek olarak tanımlayanlardan daha yüksek bulunmuştur ($p<0.05$). Bu sonuç, lisans öğrencilerinden elde edilen sonuçlarla paralel çıkmıştır.

Evli olan lisansüstü öğrencilerinin rasyonel düşünme stilleri puan ortalamaları bekar olanlara göre daha yüksek bulunmuştur ($p<0.05$). Bu sonuç, evli olanların yaşamda yüklendikleri görev ve sorumluluklarından kaynaklandığı ve bu nedenle rasyonel düşünme stillerinin daha gelişmiş olabileceği şeklinde ifade edilebilir. Bekar olan lisansüstü öğrencilerinin benlik saygısı puan ortalamalarının evli olanlara göre daha düşük olduğu bulunmuştur ($p<0.05$). Bu sonuç, toplumun evlilik kurumuna verdiği değer ve ev-

li olanların görev ve sorumlulukları nedeniyle kendilerine daha güvenli olduğu ve kendilerini daha olumlu algıladıkları tarzında yorumlanabilir.

Diğer bölümlerden mezun olanların, PDR ve Psikoloji mezunlarına göre sezgisel düşünme stilleri puan ortalamalarının daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p<0.05$). Bu sonuç, diğer bölümlerde lisans öğrenimi görmelerine karşın PDR'ye duyulan yoğun ilgi ve yönelmenin nedeni olarak değerlendirilebilir.

İşinden doyum aldığını ifade eden lisansüstü öğrencilerinin işinden doyum almadığını ifade edenlere göre rasyonel düşünme stilleri puan ortalamalarının daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Bu sonuç, rasyonel düşünme stilleri daha gelişmiş olanların işiyle ilgili daha gerçekçi ve akılcı davrandığı nedeniyle daha doyumsuz oldukları tarzında yorumlanabilir.

PDR'de lisansüstü yapmak isteme nedenleri arasında istatistiksel anlamlılık yüksek bulunmuştur ($p<0.05$). Kendini geliştirme, bilgi eksikliğini giderme ve hatta moda olduğu, nedenlerin başında gelmektedir. Bu da PDR alanının geçmişe oranla daha fazla tanındığı ve hakettiği değeri kazandığı şeklinde yorumlanabilir. Bu öğrencilerin hem rasyonel hem de sezgisel düşünme stilleri puan ortalamalarının aynı denilecek kadar birbirine yakın olması yukarıdaki sonuçla örtüşmektedir.

Lisansüstü öğrencileri kendi aralarında değerlendirildiğinde, kariyer sahibi olmak için lisansüstü eğitimi yapanların rasyonel düşünme stilleri puan ortalamalarının, diğer nedenlerden dolayı lisansüstü eğitimi yapanlardan daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p<0.05$). Bu sonuca göre lisansüstü eğitimin iş yaşamında yükselmeyi getirdiği ve bu nedenle lisansüstü eğitimi yapanların seçiminin gerçekçi temellere dayandığı ve bu seçimi yapanların daha akılcı düşünme stiline sahip olduğu söylenebilir.

Lisans öğrencilerinin rasyonel düşünme stilleri ve sezgisel düşünme stilleri puan ortalamaları ile benlik saygısı puan ortalamaları arasında $p<0.01$ düzeyinde ters yönde anlamlı ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Lisans öğrencilerinin yaş dönemi özellikleri nedeniyle kendilerine ilişkin olumsuz duygu ve düşünceler içinde olmaları ve dolayısıyla benlik saygısının düşük olması ve lisansüstü grubunda daha yüksek olması beklenilir. Lisans öğrencileri kendi aralarında değerlendirildiğinde düşünme stilleri puan ortalamaları düştükçe, benlik saygısı değerlerinde artma olmaktadır. Bu durum şöyle de ifade edilebilir. Öğrencilerin dönem özelliği gereği kendilerine olumsuz anlam yüklemeleri ve bu düşüncelerde yoğunlaşmaları düşünme stillerini yükseltirken olumsuz yoğunlaşma nedeniyle kendilerine olan bakışları bundan olumsuz olarak etkilenmekte ve benlik değerlerinde düşme yaratmaktadır. Bir tahterevalli gibi görülen bu ilişki aslında bir zıtlık değil, kendi içinde bir bütünlük, anlamlılık ifade etmektedir. Bu durum lisansüstü öğrencilerde yaşları gereği ve lisansüstü öğretimin verdiği

kendine güven nedeniyle görülmemektedir. Bu sonuca göre, yaşın ilerlemesi ve elde edilen başarı nedeniyle öğrencilerin kendilerine daha olumlu baktıkları kabul edilebilir.

Bu sonuç, bulgular bölümünde de belirtildiği gibi, lisans ve lisans üstü öğrencilerinin kendilerine ilişkin olumlu ve olumsuz kişilik özelliklerini değerlendirmeleriyle de örtüşmektedir.

ÖNERİLER

Bu çalışmanın sonucunda elde edilen bulgulara göre, bu konunun daha fazla araştırılıp sonuçlarının lisans ve lisans üstü öğretim programlarına yansıtılması ve öğrencilerin bu alanda gelişimine katkıda bulunulması yönünden öneride bulunulabilir.

KAYNAKLAR

- Adams, J. F. (1995). **Ergenliği Anlamak**. Ankara: İmge Yayınları.
- Buluş, M. (2000) “**Öğretmen Adaylarında Yükleme Karmaşıklığı, Düşünme Stilleri ve Bilişsel Tutarlılık Tercihinin Bazı Psikososyal Özellikler ve Akademik Başarı Çerçevesinde İncelenmesi**”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir: DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çuhadaroğlu, F. (1985). **Gençlerde Benlik Saygısı ile ilgili bir araştırma**. Adana:
- 21. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi**, 107-108.
- Epstein, S. ve Ark (1992). **Irrational Reactions to Negative Outcomes: Evidence For Two**. Conceptual Systems. **Journal of Personality and Social Psychology**, 62.
- Epstein, S. ve Ark (1996). Individual Difference in Intuitive-Experiential and Analytical-Rational Thinking Styles. **Journal of Personality and Social Psychology**, vol. 71, n. 2.
- Erdinç, G. A. (1995). **İzmir ili Lise Öğrencilerinde Benlik İmajı-Başarı İlişkisi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Geçtan, E. (1981). **Psikanaliz ve Sonrası**. Birinci baskı, İstanbul: Hür Yayın A. P.
- Kuzgun, Y. (1991). **Rehberlik ve Psikolojik Danışma**. 2. baskı, Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Lewis, J. (1997). **Thinking in a Whole New Light. Women in Business**, vol. 49.
- Olive, H. (1972). The Relationship of Divergent Thinking to Intelligence, Social Class and Achievement in High-School Students. **The Journal of Genetic Psychology**, vol. 121.
- Parlette, N. And Rae, R. (1993). **Thinking about Thinking** (Thinking Styles of People). **Association Management**, vol. 45.
- Rosenberg, M. (1965). **Society and Adolescent Self-Image**, Princeton. New Jersey: Princeton University Press.
- Sternberg, R. J. (1994). **Alloving for Thinking Styles**. Educational Leadership, vol. 52.
- Sternberg, R. J ve Grigorenko, E. L. (1993). **Thinking Styles and The Gifted**. Roeper Review, vol. 16.
- Yörükoğlu, A. (1985). **Gençlik Çağı Ruh Sağlığı Eğitimi ve Ruhsal Sorunları**. Birinci baskı Ankara: **Türkiye İş Bankası Yayınları**, Tisa Matbaacılık.
- Yörükoğlu, A. (1989). **Değişen Toplumda Aile ve Çocuk**. Üçüncü baskı, İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.
- Zhang, L. F. (1999). Further Cross-Cultural Validation of The Theory of Mental Self-Government. **Journal of Psychology Interdisciplinary and Applied**, vol. 133.